

‘อนุสัญญา บาเซล’ ผลประโยชน์ที่ถูกมองข้าม

ช วง 10 ปีที่ผ่านมา ปัญหาการลักลอบนำของเสียอันตรายจากประเทศอุตสาหกรรมไปทิ้งในประเทศด้อยพัฒนาที่อยู่ในทวีปแอฟริกา อเมริกากลาง และเอเชียใต้ทวีความรุนแรงมากขึ้นตามลำดับ โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ(The United Nation Environment Programme : UNEP) จึงได้จัดประชุมนานาชาติขึ้นเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2532 ณ นครบาเซล ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เพื่อจัดทำร่างอนุสัญญาบาเซลว่าด้วยการควบคุมการเคลื่อนย้ายและการกำจัดของเสียอันตรายข้ามแดนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมการนำเข้าส่งออกและนำผ่านของเสียอันตรายให้เกิดความปลอดภัยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพอนามัย รวมทั้งป้องกันกรณีที่เกิดพิศุภพายุและช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนาในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการของเสียอันตราย โดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ซึ่งต่อมาได้เปิดให้ประเทศต่างๆ ได้ลงนามเข้าร่วมเป็นภาคีตั้งแต่วันที่ 22 มีนาคม 2533 และมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2535

ปัจจุบันมีประเทศสมาชิกที่ให้สัตยาบันเป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญาแล้วจำนวนทั้งหมด 136 ประเทศ (ข้อมูลเมื่อสิงหาคม 2543) ประเทศไทยได้จัดส่งผู้แทนเข้าร่วมการประชุมระดับนานาชาติเพื่อจัดทำร่างอนุสัญญาและกำหนดข้อตกลงต่างๆ มาโดยลำดับและได้ให้สัตยาบันเป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญาบาเซล เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2540 อนุสัญญาบาเซลมีผลบังคับใช้ต่อประเทศไทย ตั้งแต่วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2541 เป็นต้นมา

สาระสำคัญของอนุสัญญาจะควบคุมการขนส่งเคลื่อนย้ายกากสารเคมีประเภทต่างๆ ซึ่งเดิมได้กำหนดบัญชีรายชื่อของเสียที่ควบคุมเพียง 47 ชนิด แต่ต่อมาได้มีการปรับปรุงแก้ไขและจัดกลุ่มใหม่เป็น List A ซึ่งมี 59 ชนิด ได้แก่ 1.ของเสียประเภทโลหะ 18 ชนิด เช่น สารหนู ตะกั่ว ปปรอท แอสเบสตอส แคลเซียม ฯลฯ 2.ของเสียประเภทอินทรีย์สาร 6 ชนิด เช่น สารเร่งปฏิกิริยาฟลูออรีน ฯลฯ 3.ของเสียประเภทอินทรีย์สาร 19 ชนิด เช่น น้ำมันดิบ น้ำมันเตา ฯลฯ และ 4.ของเสียประเภทอินทรีย์สารและหรืออินทรีย์สาร 16 ชนิด เช่น ของเสียจากโรงพยาบาล วัคซีนระเบิด ฯลฯ เป็นต้น

ของเสียที่อยู่ใน List A จะถูกห้ามมิให้มีการขนส่งเคลื่อนย้ายจากประเทศ OECD ไปยังประเทศ Non OECD ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2541 เป็นต้นมา ส่วนบัญชีรายชื่อของเสียใน

มติที่หนึ่ง

List B ซึ่งเป็นของเสียไม่อันตรายนั้นได้รับการยกเว้นให้มีการเคลื่อนย้ายเพื่อนำกลับไปใช้ประโยชน์หรือใช้ใหม่ได้ เช่น เศษเหล็ก ทองแดง ชิ้นส่วนอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เซรามิก พลาสติก กระดาษและของเสียจากอุตสาหกรรมสิ่งทอ เป็นต้น นอกจากนี้ของเสียที่ถูกควบคุมภายใต้อนุสัญญายังรวมถึงของเสียอื่น ซึ่งมีลักษณะตามภาคผนวกที่ 3 และของเสียที่ภาคีสมาชิกกำหนดให้นำเข้าภายในประเทศของตน เพิ่มจากที่กำหนดไว้เดิมก็ได้

การควบคุมจะเริ่มตั้งแต่ออกก่อนการนำเข้าส่งออกและนำผ่านของเสียอันตรายไปยังประเทศอื่นจะต้องแจ้งรายละเอียดและขออนุญาตตามขั้นตอนจากหน่วยงานที่มีอำนาจ(Competent Authority) ของประเทศที่เกี่ยวข้อง(Competent Authority) ของประเทศไทย คือกรมโรงงานอุตสาหกรรม) การขนส่งต้องบรรจุหีบห่อ ติดป้ายขนส่งด้วยวิธีการที่กำหนดตามมาตรฐานสากล ตลอดจนต้องมีการประกันภัยและรับผิดชอบในกรณีที่เกิดความเสียหายขึ้น โดยต้องนำกลับภายใน 30 วัน และต้องชดเชยค่าเสียหายหากเกิดอุบัติเหตุมีการรั่วไหลหรือปนเปื้อน

อนุสัญญาจะไม่อนุญาตให้มีการส่งออกหรือนำเข้าของเสียอันตรายจากประเทศที่มีได้เป็นภาคี ยกเว้นจะทำความตกลงทวิภาคี และจะต้องให้ความร่วมมือกับนานาชาติในการจัดการของเสียอันตรายที่มีความปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อม รูปแบบของความร่วมมือช่วยเหลือในด้านวิชาการระหว่างนานาประเทศที่เห็นเป็นรูปธรรมคือการก่อตั้งศูนย์ฝึกอบรมและถ่ายทอดเทคโนโลยีในภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก

ปัจจุบันได้จัดตั้งไปแล้วจำนวน 13 ศูนย์ โดยในภูมิภาคยุโรปกลาง และตะวันออกตั้งที่ประเทศลิวาเนีย และรัสเซีย ทวีปอเมริกา และเอเชียตะวันตกตั้งที่เซเนกัล สาธารณรัฐแอฟริกาใต้ อียิปต์ในภูมิภาคอเมริกาใต้ และทะเลแคริบเบียนตั้งที่อาร์เจนตินา เอลซัลวาดอร์ ตรินิแดด โดเบโก และอุรุกวัย ทวีปเอเชียและแปซิฟิกตั้งที่ จีน อินโดนีเซีย และอินเดีย

อนุสัญญาบาเซลมิได้เป็นเพียงมาตรการด้านกฎหมายเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือและกลไกที่ทำให้เกิดการพัฒนาระบบการจัดการของเสียอันตรายของประเทศภาคีสมาชิกให้อยู่ในระดับสากล และควบคุมการค้าขายกากของเสียอันตรายให้เป็นระบบมากขึ้น และช่วยลดความเสี่ยงต่อสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อมจากของเสียอันตรายอีกด้วย

บทบาทของประเทศไทย
ประเทศไทยได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

อนุสัญญามาตั้งแต่ต้นและได้เป็นภาคีสมาชิกอย่างสมบูรณ์เรียบร้อยแล้ว ในอนาคตอันใกล้ประเทศไทยจะต้องดำเนินการเตรียมความพร้อมในการให้สัตยาบันสารการห้ามขนส่ง (Ban amendment) และพิธีสารว่าด้วยความรับผิดชอบและการชดเชยค่าเสียหายต่อไป

ที่สำคัญประเทศไทยได้อะไรจากการเป็นภาคีอนุสัญญาบาเซล

1. สามารถป้องกันปัญหาการลักลอบนำของเสียมาทิ้งในประเทศ เนื่องจากอนุสัญญาบาเซลนี้กำหนดมาตรการบังคับให้ประเทศภาคีผู้ส่งออกรับผิดชอบในการนำกลับภายใน 30 วัน และชดเชยค่าเสียหายที่เกิดขึ้น

2. การปฏิบัติตามข้อกำหนดอนุสัญญาบาเซลจะทำให้ทราบล่วงหน้าหากมีการนำเข้านำผ่านและส่งออกของเสียอันตราย ซึ่งสามารถพิจารณาเตรียมการและเฝ้าระวังให้เกิดความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพยากรธรรมชาติของประเทศได้มากกว่าการไม่ได้เป็นภาคี ซึ่งจะไม่ทราบการเคลื่อนไหวโดยเฉพาะกรณีที่ถูกนำผ่าน

3. ได้รับสิทธิในการส่งออกของเสียอันตรายเพื่อนำไปกำจัดในประเทศภาคี ซึ่งมีเทคโนโลยีที่เหมาะสมและมีความสามารถในการกำจัดของเสียอันตราย อาทิ การส่งออกของเสียอันตรายประเภทหม้อแปลงไฟฟ้า/ตัวเก็บประจุไฟฟ้า ที่มีสารพีซีบีไปกำจัดในประเทศฝรั่งเศส และประเทศอังกฤษ

4. สามารถค้าขายกับประเทศภาคีในการส่งออกและนำเข้าของเสียอันตราย เพื่อการอุตสาหกรรมที่ใช้ของเสียอันตรายเป็นวัตถุดิบในกระบวนการผลิต

5. จะได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือทั้งทางด้านวิชาการและด้านการเงินจากกองทุนหมุนเวียน เพื่อแก้ไขปัญหากรณีเกิดอุบัติเหตุ อันเนื่องจากการขนส่งเคลื่อนย้ายและกำจัดของเสียอันตราย

6. จะได้รับความช่วยเหลือด้านวิชาการและเทคโนโลยีต่างๆ จากประเทศภาคีที่พัฒนาแล้ว เพื่อปรับปรุงแก้ไขปัญหาการจัดการของเสียอันตรายภายในประเทศให้เป็นระบบครบวงจรซึ่งทำให้สภาพแวดล้อมของประเทศดีขึ้น

อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีคนไทยหัวโสนเห็นช่องว่างของกฎหมายและตัวบทของอนุสัญญา แสง หาผลประโยชน์เข้าตัวเอง โดยไม่คำนึงถึงผลเสียที่ประเทศชาติได้รับอยู่ก็ ต้องหาทางอุดช่องโหว่โดยเร็ว